

ŠMITKOVI VEČERI: KRAJI, ČASI IN VODNA OKOLJA V ALBANIJI

Poročilo o pogovoru z doc. dr. Natašo Gregorič Bon

V torek, 9. aprila 2019, smo na Oddelku za etnologijo in kulturno antropologijo na drugem Šmitkovem večeru gostili doc. dr. Natašo Gregorič Bon z Inštituta za antropološke in prostorske študije (IAPŠ) ZRC SAZU. Z raziskovalko smo se pogovarjali študenta etnologije in kulturne antropologije Tina Tisovec in Marko Senčar Mrdaković ter moderator večera dr. Jaka Repič. Gostja večera nam je predstavila svoje dosedanje terenske raziskave v Albaniji in na Papui Novi Gvineji. Govorila je predvsem o svojih lastnih izkušnjah z večletnih etnografskih raziskav v južni in osrednji Albaniji.

Na začetku pogovora nam je Nataša Gregorič Bon pripovedovala o svojih prvih srečanjih z antropologijo, s katero je prišla v stik že kot študentka kulturologije na Fakulteti za družbene vede, kjer je med drugim poslušala tudi predmet Socialna in kulturna antropologija, ki sta ga predavali prof. dr. Vesna Vuk Godina in asistentka doc. dr. Karmen Šterk. Med študijem se je pojavila priložnost, da se skupaj s študenti ljubljanske medicinske fakultete odpravi na Papuo Novo Gvinejo. Tam je v Severni provinci Oro, v vasi Itokama, opravila prve trimesečne terenske raziskave. Ker je bila del medicinske odprave, je kot asistentka pomagala študentom medicine na vaški zdravstveni postaji. Izsledki njenih raziskav so bili del diplomskega dela z naslovom *Kri in ogenj: Simbola krvi in ognja v okviru vpliva anglikanske cerkve na animizem ljudstva Barai*. Diplomsko delo je napisala pod mentorstvom prof. dr. Boruta Telbana (ZRC SAZU) in danes pokojnega prof. dr. Aleša Debeljaka (FDV). Za diplomsko delo je prejela Prešernovo priznanje in se pozneje kot mlada raziskovalka pridružila IAPŠ ZRC SAZU.

Leta 2002 je vpisala magistrski študij iz socialne antropologije na Fakulteti za podiplomski humanistični študij ISH v Ljubljani. Med študijem je opravila nadaljne terenske raziskave na Papui Novi Gvineji, in sicer na otoku Goodenough v provinci Milne Bay. Magistrsko delo pod mentorstvom prof. dr. Boruta Telbana, prof. dr. Irene Šumi (ISH) in dr. Michaela W. Younga (Univerza v Camberi, Avstralija) je uspešno zagovarjala. Michael W. Young je znan po večletnih raziskavah otoka Goodenough v 70. letih preteklega stoletja, v zadnjih desetletjih pa

se poglobljeno ukvarja z biografijo slovitega antropologa Bronislawa Kasperja Malinowskega. Med opisovanjem izkušenj z magistrskim terenskim delom je Nataša Gregorič Bon z nami delila več zanimivih zgodb. Na primer to, kako so ji otočani glede na svoje pretekle izkušnje z antropologom Michaelom W. Youngom želeli pokazati stare vaške običaje, ki so bili pomemben del vsakdana v času njegovih raziskav. Zaradi družbenih sprememb, ki so sledile v naslednjih desetletjih, pa so se ti običaji v času raziskovalkega terenskega dela skoraj pozabili. O omenjenih družbenih spremembah in spreminjanju »običajev in navad« (*kastam*) je podrobneje pisala v magistrski nalogi *Discovering »Kastam« in Bwaidoga*.

V zadnjih desetletjih se raziskovalka ukvarja z antropologijo prostora. Zanimajo jo predvsem koncepti, kot so kraj, lokacija, dom, ter z njimi povezani dejavniki in procesi, s katerimi se je bolj poglobljeno ukvarjala v Albaniji, v dvojezični (albansko in grško govoreči) vasi Dhërmi (uradno albansko ime) oz. Drimades (lokalno grško ime). Tam je raziskovala več let, najprej med letoma 2004 in 2005 v sklopu doktorskega usposabljanja mladih raziskovalcev. Pozneje, leta 2008, je izšla njena monografija *Prostori neskladij: Etnografija prostora in kraja v vasi Dhërmi/Drimades, Južna Albanija*. Pripovedovala nam je o svojih srečanjih z različnimi pogledi, izkušnjami in življenji domačinov. V delu *Prostori neskladij* opisuje, kako so kraj, lokacija in dom/hiša pomembne tradicionalne institucije, ki opomenjajo in prepredajo družbeno življenje, sorodstveni sistem kot tudi vaško krajino in njeno arhitekturo. Delo podrobno razčleni in pojasni, kako so družbene opredelitve prostora pogosto v nesoglasju z geopolitičnimi in s teritorialnimi definicijami, kaj to pomeni za lokalno prebivalstvo vasi Dhërmi/Drimades ter kako se to odraža v širšem albanskem kontekstu.

Zanimalo nas je tudi, s kakšnimi težavami se je srečevala ob prihodu na teren. Opisala nam je omejitve, s katerimi se je spopadala in jih sčasoma odpravljala. Med temeljnimi omejitvami je bil jezik. Čeprav se je pred samim odhodom na teren učila albanščino in grščino, je zaradi lokalnega narečja obeh jezikov sprva težko komunicirala, zato jo je v prvih tednih raziskovanja spremljala študentka angleščine iz bliž-

* Tina Tisovec, študentka magistrskega študija, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo, Zavetiška 5, 1000 Ljubljana; tina.tisovec@gmail.com.

** Marko Senčar Mrdaković, študent magistrskega študija, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo, Zavetiška 5, 1000 Ljubljana; markosencarmrda@gmail.com.

njega obalnega mesta Vlore. Na začetku raziskovanja se je soočala tudi z nezaupanjem vaških prebivalcev. Predvsem zaradi izkušenj z diktatorskim režimom Enverja Hoxhe, ki je bil na oblasti od konca druge svetovne vojne do svoje smrti leta 1985, z njo pogosto niso želeli deliti svojih pogledov. Sčasoma so jo domačini vzeli za »svojo« in jo v šali opominjali, če je že izvedela vse, kar jo zanima v teh krajih. Raziskovalka je večkrat poudarila, da je treba pri opredeljevanju pomenov kraja in lokacije v Albaniji vselej upoštevati tudi gibanja in migracije. V Albaniji so ta prisotna že več stoletij, spreminjanja opredelitev različnih krajev so prepletana s procesi preseljevanj, ki so se na tem območju vzpostavljala v različnih časovnih obdobjih. Pri tem je poudarila pomen mobilnosti kot zmožnosti potovanja, preseljevanja, o kateri moramo razmišljati v paru z nemobilnostjo. Obe sta namreč pomembni za razumevanje oblikovanja kraja. Kot primer je navedla obdobje komunističnega režima (1945–1991), ko so se ljudje preseljevali kljub popolni prepovedi prehajanja državne meje. Zaradi tedanjega diktatorja Enverja Hoxhe je bilo to nadzorovano in načrtovano. Kot nasprotje nemobilnosti in negibanja je predstavila pojem *kurbet*, tradicionalno prakso preseljevanja in mobilnosti, ki je živa tudi v sodobnem času. Pojem pomeni tudi bolečino ali hrepenenje po domu in družini, hkrati pa prinaša kulturni in

finančni kapital v obliki denarnih in drugih materialnih nakazil, ki jih migranti pošiljajo iz tujine in jih danes poznamo pod angleškim izrazom *remittances*. Kljub velikemu številu izseljevanj je v zadnjih desetletjih v Albaniji veliko povratnikov, ki pa se po vrnitvi preseljujejo v druge migrantske destinacije. S tem je raziskovalka poudarila pomen migracij in preseljevanja, ki nikoli ne označuje le enosmernega, zaključenega procesa, temveč pogosto odprto, trajen proces. V nadaljevanju je pojasnila, kako nenehna preseljevanja, vračanja in izseljevanja lahko simbolno zmanjšujejo družbeno-geografsko razliko, ki nastane med državo priselitve in državo porekla.

Poslušalci smo izvedeli veliko novega predvsem o krajih in časih v Albaniji. Za tretjo načrtovano točko, o vodnih okoljih, nam je žal zmanjkalo časa. O tem nama je, poleg vsega drugega, več povedala v poznejšem intervjuju na Inštitutu za antropološke in prostorske študije ZRC SAZU. Prebrali ga boste lahko v naslednji številki *Glasnika SED*. Nataša Gregorič Bon je zanimiva in navdihujoča sogovornica. V trenutnih raziskavah, ki jih izvaja, jo zanima predvsem preplet geofizičnih in družbenih procesov danega okolja. Z nami, s študenti in profesorji, je bila pripravljena deliti tako negativne in bridke kot tudi pozitivne in lepe izkušnje, s katerimi se na terenu gotovo srečuje vsak antropolog.

